

2, 1184, 2884,
30, 776, 5132,
3068, 2273,
34, 2129, 4901,
13, 2062, 1377,
98, 5363, 3154,

egyzési ünne-

ben. Futó Mi-

tt Csáky Ger-

nyával, Csáky

oros örömmel

ék e kiváló fon-

tt lapunk olva-

épzettséget el-

ly fenkölt ifju

lelkű, nemes

gyar leányval,

eddigé is tár-

tesillaga volt s

retett. Tiszelt

atársunk emez

legőszintebb

al járulhatunk

ságban!

Lugossy Jó-

ánára a főis-

lékozta Cso-

n egy lant,

sonay mo-

ma tartandó

ürüt Lugossy

helyek a kö-

gazdasági iskola

la Sándor tanár

lag — véletle-

reggel meghalt.

első gazd. tan-

ak!

Emlekez-

olvasói, hogy

elutazott a

most visszatér-

áromszor fog-

akart utoljára,

nehéz sebbel

Er-semylénbe

ő birtokára, a

olvasást tartott

a főiskolában a

ról, s előadását

tárgy már azért

onákat is szo-

negtiszelti.

let f. év nov.

saját helyisé-

özgyűlést

ezennel meg-

mányi jelentés

sáról, jövő évi

öntézet tulajdo-

alásban elhunyt.

etik ceglédutcai

szertartásai sze-

ett!

mara választmá-

gével lejárván,

sa radeleté-

alam a harmadik

évén: A tisztt-

folyó 1877-dik

apjának délelőtti

ai kamara helyi-

kamara összes

Debrecen. 1877-

onny Sámuel

elnöke.

sz-Lengyelország

osz csapatokhoz

tt a Pesten tar-

egylete által a

el legióhoz kül-

ért folyamodik,

József n. váradi

eszi át lakását.

l m á n j e l e s z e -

ópa" kávéházban

Sz. Nagy Károly

birtokába ment

etni régi jó hir-

zekrénye.

Budapestben valék;

Kapitány. Er-Mihály

arcsa Sokáig tart az

ot! Budapest. Szad-

roly,

ő tulajdonos.

Sándor.

P O L G Á R T Á R S.

Társadalmi, ipar, kereskedelmi, tanügyi s közgazdasági lap.

Előfizetési díj: egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr.
Az előfizetési díjak Kutas: Imre könyvnyomdájába intézendők.

Megjelen minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: kismesteru. 1385. sz.

Hirdetések: a legintányosabb árszámítás mellett a kiadóhivatalban vétetnek fel.
Bélyegdíj minden közlésnél: 30 kr. — Nyílt tér petit sora 20 kr.

Iparviszonyaink.

Mudrony Somától.

Nagy kár volna, ha magunkat a hangzatosság által confundáltatni hagy-nók. Mert ugyanazon jogona mint itt az iparosok általános ö z r e m ü k ö d é s é t az önkényre bízott közreműködéssel szemben reactionariusnak lehetne bélyegezni, ugyanazon joggal lehetne a tankötelezettséget, az általános teherviselési kötelezettséget, az általános honvédelmi kötelezettséget s a modern országgazdászattanak számos más elveit époly reactionariusnak feltüntetni: holott pedig ezek épen a szabadság, egyenlőség és haladás vívmányainak szoktak tekinteni.

Az sem ejtethet bennünket zavarba, hogy némely más általunk utazott művelt állam az ipartársulási szabadság érvényesítését megkísérettette; mert ott, ahol ez történt, az iparviszonyok annyira eltérők a mi viszonyainktól, hogy semmiféle párhuzam Magyarországnak és amaz országok között nem vonható.

Mert lehet-e e tekintetben Magyarországot összehasonlítani, például oly államokkal, hol a hazai ipar védelmére erős védvámok állanak fel, melyek a vállalkozást mesterséges ösztönzésekkel az ipar mezejére terelik. — Hiszen az ily helyeken az üzleti nyereség a legerősebb ösztönt adja azon célok irányában, melyeknek nálunk az ipartársulati intézmény szolgálmi kíván. Azonkívül a védvámokban nyújtott előny oly társadalmi elemeket von az iparba, melyeknek szokásai, üzleti szelleme, ambíciója elég impulzust képez az előmenetelre, s ez impulzus a belversenyzés a közeli vonzó példaadás folytán — intézményes társulatok nélkül is — általánossá válhatik?

Vagy összehasonlíthatjuk-e magunkat oly államokkal, hol az iparosság ugyszólván nemzeti jellegé vált, a hol az egész állam élet az iparos érdek körül forog, a hol azon feladatok, melyek számára nálunk az autonomikus iparszervezetet megalkatandónak tartjuk, mint elsőrendű állami és hatósági közegek működésének legfontosabb tárgyait képezik?

Vagy lehet-e összehasonlítani hazánkat oly államokkal, a hol az ipari szervezet az iparral folyton fejlődő, az oly erőssé nőtt, hogy a régi céhkorlátokat ugyszólván erőszakosan szétördelte, a hol a szabad társulatokban egyesült iparosok a korlátozások megszüntetését a törvényhozástól évtizedeken át folytatott harcokkal kiküzdeni kényszerültek.

Az ily hasonlítások tehát nem lehetnek irányadók, midőn oly intézményekről van szó, melyek hazai iparviszonyaink által vindikálva vannak.

Ha mindezek mellett tekintetbe vesszük még hazánk iparosainak majd nem egyhangulag nyilvánított óhaját, melyet úgy fejeznek ugyan ki, hogy az ipartársulás kötelezővé tétessék, de melynek értelme az, hogy az ipartársulatok közérdekű intézményes jelleggel ruháztassanak fel: semmi ok sem foroghat fenn, mely miatt e kérdés eldöntésében tétozásvnunk kellene vagy lehetne.

Az elmondottak mind azon következtetésre futnak ki, hogy az ipartársulatok, nem mint önkéntes egyesülések, hanem mint az iparosok általános hozzájárulása alapján álló, autonomikus közönségek (ha szabad így szólunk: iparos községek) nevezendők.

Ezzel kapcsolatban áll — kell hogy álljon — az is, hogy a társulatoknak kezébe kell adni mindazon hatósági eszközöket, melyek a rájuk rótt közérdekű országos feladatok teljesítésére, nélkülözhetetlenek. — Ha ezt megteesszük,

akkor az ipartársulatok életképességének legelső feltétele meg lesz, a mi jelenleg teljesen hiányzik.

Azokban ez még nem elég. Eltekintve az ipartársulatok szervezetének és hatáskörének további részleteitől, a melyek tekintetében az iparegyesületnek az 1872-ki ipar törvény módosításáról szóló törvényjavaslatára utalunk, s melyek esetleg egyes pontokban változtathatók is lennének, eltekintve ezektől, bármiként szerveztessenek is az ipartársulatok, kétség-telen tény, melylyel mindenki, a ki az ipartársulatokat és azok viszonyait ismeri, tökéletesen tisztába lehet, hogy ha az ipartársulatok egymástól teljesen elszigetelt, egymással összefüggésben nem álló, és semmi magasabb szervezetbe nem illeszkedő individuumok maradnak, az eléjük tűzött cél elérésére, semmi szín alatt képesek nem lesznek. Felülről lefelé és alulról felfelé ható impulzus nélkül az ipartársulatok kilenc tizedrésze teljes mozdulatlanban fogna maradni, és körükben ép oly tespedés és megrögzöttség állna be, mint a minő a céhek végekorában ezeknél uralkodott és minden haladásra törekvő embernek szemét szurt.

Hogy ez ne történjék, az ipartársulatok intézménye nem hagyható elszigetelten, hanem oly organisatióba hozandó, mely egyfelül a társulatokra szabott adminisztratív feladatok teljesítését garantirozza, másfelől lehetővé tegye az öntevékeny haladás terjedését, s az által annak fokozását és hatályosságát.

Gabonakiviteli kilátások. A magyarországi gabonakivitel, mely mint tudva van az utóbbi hónap alatt jelentékenyen csökkent, még mindig nem nyert nagyobb lendületet, ellenben Oláh- és Oroszországból nagy mennyiségű gabona ment át közép- és déli Németországba és Svájcba az osztrák vasutakon. Kereskedői körökben attól tartanak, hogy Oroszország betitthatja a gabonakivitel déli tartományaiából, valamint, hogy ily tilalom már kiadott a fekete tenger kikötői illetőleg, s az esetben nincs kizárva azon lehetőség, hogy Oláhország szintén csatlakozik e rendszabályhoz, habár csak rövid időre is. Ily körülmények természetesen kedvező hatást gyakorolnának a magyar gabona kivitelére is, minthogy Déli Németország kénytelen lenne szükségletét nálunk fedezni.

A lótenyésztés emelése érdekében Győrött nagy sorsjáték rendeztetett. Mint értesülünk, Debrecenben is vegyes bizottság alakult azon célból, hogy itt lófuttatást, sors húzást, vásárt rendez. A tér erre a méntelep melletti hely lesz. Oda több épület emelítetik.

Üres lakások. Folyó év harmadik negyedében a várban 40, Tabában 93, Krisztinavárosban 113, Országútban 40, Ujlakon 24, Ó Budán 40, Belvárosban 179, Lipótvárosban 324, Térvárosban 418, Józsefvárosban 244, Ferencvárosban 123 és Kőbányán 31, összesen 1666 lakás állt üresen.

A török nyelv főiskoláinkban.

— Keletről magyar! —

Nemcsak rokonszenv az, mely kelet felé vonz bennünket, érdekeink is vonznak oda, s azokat meg kell védelmeznünk. Mi magyarok vagyunk arra hivatva, hogy kezdetfogva a derek ozmán nemzettel, a kelet culturájának alapját lerakjuk. Nem szabad megmaradnunk azon fokon, melyen eddig álltunk, a lármás tüntetések, kivilágítások, segélygyűjtések múlt talaján, hanem a magyar-török szövetséget kell gyakorlatilag elősegítenünk, s erre nézve főiskoláink tehetnek legtöbbet. Nemrég olvastuk a hírlapokból, hogy a sztambuli galata-szeraj lycéumban a magyar nyelv részére tanszékét állítottak. Ime török barátaink irányt is adtak ezzel, mely irányt itthon teljes erővel fel kell karolnunk.

Igaz, hogy a mult időköz képest nagyot haladtunk, jelenleg a budapesti egyetemen a török nyelvnek van tanszéke, Budapes-

ten Vámbéryn kívül, dr. Erdődi is halalmasan terjeszti a török nyelv ismeretét. De lát nem mehet minden ifju a fővárosba, s ha vidéken iskolázik, még a kolozsvári egyetemen sem nyílik alkalma legalább némi nemű ismeretségbe jutni az ozmánok nyelvével s irodalmával. A kormány dolga és kötelessége a kolozsvári egyetemen tanszékét állítani a török nyelv számára, s ha a rendkívül tehetséges Erdődit oda kinevezi, ezért bizonynyal mindenki elismeréssel lesz iránta. Lassanként a jogakadémiaikat kellene azután ilyféle tanszékkel ellátni, a mint t. i. arra való tanerők idővel kaphatók lesznek, s e végből a tanárképezdéknél lenne az egyetemi török tanszék rendszeresítendő.

Hanem prot. főiskolánk is lendíthetnének valamit ezen a téren. A mi főiskolánkban jelenleg a latin, görög, német tanszak divik a gymnasiumi tanfolyamon, a héber, mint orientális valami a theológián, s szabad tantárgy a francia, az európai civilizatio ezen becses kulcsa.

S hogy szükség van a török nyelv terjesztésére mutatja azon körülmény is, hogy még az 50-es években magyar nyelven csak egy török nyelvtan tudott megjelenni, az is csak könyvomban a Repicky Jánosé, addig ma három nyelvtanunk is van, u. m. az Erdődi, és Bálinth Gáboré. Első kezdetnek igen használható Erdődié ugy annyira, hogy a legjobb eredményt lehetne vele elérni, némileg ügyes kezelés mellett. Későbbi segédkönyvek, mikor már amaz elvégeztetett fölvehető lenne a Bálinthé, mely azért is becses, mivel olvasó könyve a török irodalomnak igen sok mezejével megismerteti a tanulót, sok mutatóvonalakat több költői műfajból, történelmi darabokat, szindarabot, hírlapi cikkeket stb.

Mire kell tehát jól felogott magyar érdekből fektetnünk a fősulyt nyelvészeti tanulmányunkban? Tanítanunk kell a francia nyelvet egy részt, mely dacára a mai német hegemoniának, örökké mégis csak első nyelve marad a művelt világnak s hatalmas kapcsa nyugatnak-kelettel, s másrészt tanulni kell a török nyelvet, mint a kelet kulcsát. — Mert bármiként forduljanak is politikai viszonyaink, egy bizonyos, hogy nekünk magyaroknak kell lassanként a diplomacia terén keletre nyomakodnunk, s erre mind a francia mind a török nyelv ösmerete oly szükséges, miszerint ezek nélkül almodnunk sem lehet keleti befolyásról s a török-magyar barátság megszilárdulásáról.

Ha azonban foglalkoztatjuk, arra vállalkozó ifjainkat a török irodalommal, a mint a nyelv első nehézségeivel megbirkoztak, bizonyára igen nagy kedvet kapnak a tovább haladásra, s lassanként, észrevétlenül, az irodalom megkedvelése folytán jön a két nemzet között létre oly entente cordiale, a melynél különbet semmiféle corifeus diplomacia sem tudna létre hozni. S így nevelnénk azoknak is közönséget, kik mint Vámbéry, Erdődi, Bálinth, etcetera becses működésökkel mintegy, a levegőben látszanak függeni. Legközelebb arról beszélünk, hogyan lehetne ezen általános-ságokból valami gyakorlati dolgot létre hozni.

Kun Pál.

Teleky Sándor gr. ezredes már régen hívja Liszt Ferenczet Koltóra. Most legújában a Teleky meghívására Liszt így válaszol: Budapest nov. 28. 1877. Igen kedves barátom! Vénülve, a régi barátok mind kedvesebbek lesznek előttem. Ön azon kivételes, a kibe szívem mig ver, hozzá van forva. Szeretném önt önnél látni viszont, de ez nagyon nehéz, sok kellemetlen vagy ostoba dolgokért, melyek ugy látszik szükségesegek. Március végéig Budapestben leszek. Midőn látogatásomra jöved, nagy öröme lesz az ön igaz hívének Liszt Ferencznek.

Levelek egy falusi lányhoz.

— Asszonyok! olvashatják. —

Kedves hugom! Menyasszony vagy tehát. S csodálát, még eddig híven megtartád adott szavadat. Vajon meddig tart ez állhatatos hűség?

No mert a te lelki világodban nagyon is uralkodó az a törvény: — minden mulandó.

Csak egy örök. S ez azon igazság, — hogy azt a jámbor fiatal embert szépen behálózátok.

Téged nem képzellek oly ügyesnek, — hogy ezt tehetted volna. De talán a nagy néne, a mama s más ilyen is segített egy kicsit, hogy — ne maradj már oly soká a nyakukon.

De meglásd csak, ha talán lesz valami házasságtökből, majd eljárnak azok is a ti nyakatokra.

Azért jó, hogy valahára egy madár — került a lépre.

Kedves vőlegényed jobb sorsra lett volna érdemes, mint hogy veled büntesse meg a sors keze.

Mit bánod te azt, ugy-e?

Nem azért mégyesz te férjhez, hogy a társas élet édes rabságát viseld, hanem hogy — szabadlá légy.

Kedves hugom! Igaz, hogy jobb házasságban élni, mint égni; de ott is elkövetkezhetik az égő veszedelem.

Tudod, mi az?

Pár szóval is meg lehet felelni e kérdésre. És azt szentül hiszem.

„Nem egymásnak valók vagytok.“

Dr. Tolle.

Budapestről. **Andrássy Gyula** külügyminiszter a gödöllői rókadászaton lováról bukott, azonban komolyabb baja nem történt. — **A telephonnal** tett kísérlet a távirtdai foállomással a lehető legjobban sikerült. — **Barabás Miklós** veterán festőnk ötven éves jubileumát fogja megülni e hó elején a képzőművészeti társaság. — **A lefolyt** héten élve született 266 gyermek, elhalt 222 személy. — **Két napszamos** Staub Károly és Szarvas Imre reges haragudott már egymásra. Staub tegnapelőtt társát egy késsel életveszélyesen megszurta.

Névtelen levelek

— a „Polgártárs“ szerkesztőjéhez. —

Debrecen, dec. 1.

A debreceni színházi nyugdíjintézet meg-alapítói nagyon jól tudhatták azt, hogy — a mindennapi életből merített példák és tanulságok igazolása szerint is, bármint legyen az épület, melynek építéséhez fogunk, nem lehet szilárd és tartós, ha az alap, melyen az épületnek nyugodnia kell, ingadozó, vagy épen omladékon.

A célszerű és valóban a nemes célnak megfelelőleg kidolgozott és felsőbb helyen megerősített alapszabályok megalkotása bizonyít a mellett, hogy a nyugdíj-intézet létesítőinek szeme előtt akkor kizárólagosan a nemes cél lebegett.

Mert az alapszabályokban gondoskodva van arról, hogy az intézet tagjainak vagyoni és szellemi érdeke minden irányban szigoruan megóvassék. Gondoskodva van, hogy az intézet pénzalapja biztos helyen kezeléssék; hogy az intézet pénze csupán a meghatározott célra fordíttassék; gondoskodva van a viszonyokhoz képest rendkívül, vagy rendes nyugdíjazásokról, segélyezésekről. Gondoskodva van a törvény s a szabályok értelmében az intézet kormányának megalkotásáról stb.

Ily erős alapra fektetett intézmény miként juttathatott a megsemmisülés örvényéhez? méltán kepezheti a kérdés tárgyát.

Az intézetre, mint látszik, végzetten teljes hatást gyakorló színházi intendatura megszűntével, a városi színház magánvállalkozónak kiadatul határozatott. Igen helyesen. Nem is történetet másként. Mert ha Debrecen városa nem bir annyi erővel és erélylyel, hogy a mintegy 8 évig intendatura által kezelt s vezetett színházat tovább kezelje s fenntartsa állt.ólagosan azért, hogy az intendatura korszaka alatt a város 30 000 frtnyi veszteséget szenvedett, akkor nincs is zugalódásra ok, ha magánvállalkozó igazgatókóak adottt hárba a színház, a mely, hogy találó hasonlattal éljünk tejbén vajban forósztatett, mégis 30 000 frtnyi deficitetl végződött.

E; az intendatura ügye bár nem tartozik czikksorozatunk keretébe, annyit felemlíteni mindazonáltal szükségesnek vélünk, hogy ha szoros vizsgálat alá vétetnék az intenda-

tura számítása, kitűnnek: hogy a nyolcz év leforgása alatt a színház előadások jövedelméből díszletek, ruhák, könyvek és egyéb felszerelések beszerzésére mintegy 40,000 forint fordított. Ennek logva nem hogy deficit, hanem a viszonyokhoz képest jelentékeny összeg nyeresémet mutatkozik.

Nem lehet tehát a viszonyt sem, mely a színház nyugdíjintézet és a színházat bérbevevő magánvállalkozó közt szükségkép létezett — hallgatással mellőzni. S itt ismét csak dicsőreleg emlékezhetünk meg a nyugdíjintézet alapszabályainak készítőiről, a mennyiben előrelátólag gondoskodtak a felől, hogy azon esetben, ha a színház, vállalkozónak adatik ki, se bénítassák meg a nyugdíjintézet működése és pénzalapjának fokozatos növekedését.

Mert az alapszabályok 3-ik §-ának egyik pontja azt mondja, hogy: „A városi hatóság a magánvállalkozó közt szükségkép létezett — hallgatással mellőzni. S itt ismét csak dicsőreleg emlékezhetünk meg a nyugdíjintézet alapszabályainak készítőiről, a mennyiben előrelátólag gondoskodtak a felől, hogy azon esetben, ha a színház, vállalkozónak adatik ki, se bénítassák meg a nyugdíjintézet működése és pénzalapjának fokozatos növekedését.”

A paragrafusnak eme pontjából származnak tehát mindama kötelezettségek, melyek az alapszabályok előírása folytán a vállalkozó bérbevevőre önként és törvényszerűleg átszállottak. Ilyenek tartjuk a kötelezettségek közül az évenként a színházi nyugdíjalap javára tartandó színházi előadásokat. (2-ik §. b. pontja.) — Ilyenek tartjuk az alapszabályok 2-ik §-ának d) pontja értelmében, szintén a nyugdíjalap növeztetésére szolgáló, a fizetések-ből a színházi törvények értelmében vétségek folytán levonandó büntetés pénzeket. Ilyenek tartjuk a fentebbi § usnak e) pontja értelmében ugyancsak az alaphoz csatolandó 5%-től-járat azon vendégdíjaknak, miket a debreceni színházban fellépett vendég vagy vendégársaság nyer stb.

Ha dicsértük az alapszabályok készítőinek ily irányban előre való gondoskodását, ép oly mértékben kárzóztatunk kell a nyugdíjintézet vezetőinek amaz eljárását, hogy az intenda-tura megszüntette őta, értve ezalatt azon éveket, melyeket a vállalkozó bérbevevő a színházban, egy hajszálnyit sem adta annak, hogy a közönséget. annál kevésbé az intézet tagjait nyilvánosan egy szóval is megnyugtassa az iránt: vajon az alapszabályoknak idézett pontjai értelmében vezetettek-e pontosan számítások? Mily összegű volt az a pénz, mely az e célra tartott előadásokból és a vétségek folytán levont büntetés-pénzekből befolyt? Hozzá csatoltatott-e ez a nyugdíjintézet pénzalapjához, vagy hova fordítottat az is?

Ezen kérdésekre, tisztelt uraim, a mennyiben a felelettel adások maradtak, még önként válaszolni kell; mert azt csak nem lehet kívánni, hogy egy magán vállalkozó, kinek különben is a mult s jelen szomorú viszonyok közt, elegendő ügye-baja van saját dolgaival: még más szakba vágó számításokkal és kimutatásokkal bíbelődjék. A nyugdíjintézet élén állóknak kötelességében állandott — s itt ismét a hatósági felügyelőre hivatkozunk — a színház életében előforduló, s a nyugdíjintézetre vonatkozó mozzanatokról, mennyiben azok nyilvánosságra hozhatók — a nyilvánosság terén értesíteni egy a közönséget, mint az érdekelteket tagokat.

Ime tisztelt olvasóink, ezekben láttuk jó-nak, a debreceni színházi nyugdíjintézetnek beteges és valóban elhanyagolt állapotát vázolni.

Röviden tettük és meggyőződésünk szerint tárgyilagosan; bár maga a tárgy bő anyagot nyújtott arra nézve, hogy számtalan hasá-bok vizsgálgjuk a bonyolult ügyet és fejte-gessük társadalmi életünknek amaz erkölcsi hanyatlását, mely aggodalomra méltó mérvben kezd terjedni, s létesített intézményeinknek fejlődésében akadályul szolgál.

Kötelességünkhez híven rámutattunk a bajra, s az elkövetett mulasztásokra; megje-löltük az utat, melyen az intézet élén állóknak az intézet ügyeit vezetni kellett volna. Kitűn-tettük cikksorozatunkban, hogy a nyugdíjintézet nem érte el kitűzött célját; kitűntettük, hogy az intézet pénze nem az alapszabályokban megje-lölt mód szerint kezeltetett, hanem más célra

fordítottván, ez idő szerint létezését konstatálni alig lehetne; mert utóvégre azon állítás, hogy a hiányzó összegért a nemes város kezességét nyújtott, csak feltételes s nem határozott tény. Kimutattuk, hogy maga azon tény, miszerint a számítások hatóságilag vizsgálatnak meg, szabályellenes cselekmények következménye. Kimutattuk, hogy a hatóságilag kirendelt fel-ügyelő nem felelt meg az alapszabályok értelmé-ben ráruházott hatáskörnek, illetőleg örködési kötelességének. Kimutattuk végre, hogy az inté-zeti számítások véglegombolyításával nem lesz elégtétel adva sem az alapszabályellenes cselek-ményeknek — ha és a mennyiben ilyenek meg-állapíthatók fognak. Nem lesz elégtétel szereve a segélyező és nyugdíjazandó tagok várako-zásának, sem az alapító tagok anyagi érdeke el-len netalán elkövetett sérelmeknek.

Mert tudjuk bár, hogy a törvény szigora fogja sújtani a mulasztást elkövetőket, de bár-mily nemü intézkedés is csak post festum cantare lesz, vagyis olyan eső utáni köpenyeg, mely a multra nézve semmi kárpótlást nyujtan nem fog.

— Okos, mint a macska. A „Berliner T.“ egyik előfizetőjétől a következő sorokat kapta: „Ablakomból kilátás nyílik a szomszéd nagy ud-varára és rendes foglalkozásaim közé soroztam minden reggel megnézni, mint etetnek a nagy udvaron csirkéket, libákat és kacsákat. Minden alkalommal az apró marhák körül egy macskát láttam ólálkodni. A szétszórt zab ugyanis vere-beket is becsalt a csirkék és kacsák közé és a macska minden reggel tudott egy verebet zsák-mányul ejteni, melyely azt gyorsan a szénás-pádra sietteté fiaihoz. E pompás vadászati alka-lomtól azonban nem sokára megfosztott, mivel az apró marhák tulajdonosa, a szárnysokat egy kiűzött betegséggel eladta. A macska a kiűzött időre megjelent az udvaron, de sem apró marha, sem zab a földön. A macska bámulva tekintett körül, mintha azt akarta volna mondani, „mit tegyek, mit tegyek“? A bizonytalanság nem sokáig tartott; a löstárhoz ment, nem sokára visszatért és úgy látszott, mint ha valamit le-tenne azon helyre, hol a szárnysok azelőtt etet-tek. Kíváncsiságom mindég fokozódott, mert azt vettem észre, hogy a macska többször ment az istállóhoz és midőn visszatért, mindanyiszor hozott valamit szájában, melyet a földre tett. Egy nagyító üveg segítségével megtudtam, hogy a macska zabot hozott az istállóból, a vereb-törbe ejtésére. Okossága bámulatra ragadt. Cselét nemsokára siker koronázta. A verebek be-repültek és a vén ravasz is megszerezte e fiainak a verébpecsenyét.“

Ipar. Kereskedelem.

A honvédruházatot szállító konsorcium, mint már említettük, szerződési kötelezettsé-gének megszegésével vásznakat az országban nem készített és a kézműmári főnögyárban az üzletet egészen beállította. A kézműmári kerület országgyűlési képviselője, Berzeviczky Egyed ur ezen körlményeket, mint értesülünk, a m. kir. honvédelmi miniszteriumnak hivatalosan bejelentette, és a miniszterium ennek folytán indítatva érezte magát egy vegyes miniszte-riális küldöttséget a helyszínre, Kézműmárra küldeni, mely az ottani helybeli városi ható-ság közbenjárásával a vizsgálatot megteendő az iránt, vajon mióta szünetelt a gyár, és mi okból, készítették-e ott vásznak vagy készít-tettek-e előbb?

Reméljük, hogy ha a miniszterium hiva-talosan meg fog győződni arról, miszerint Kézműmáron ez utóbbi időben még fonalat sem készítenek, vásznat pedig éppen nem, hogy pe-dig a környéken csak egy minimális mennyi-ségű vászon kézi szövészekén állítatik elő, és hogy végre az országban sehol másutt kézmű-mári fonalakból vászon a honvédség szükség-letere nem gyártatik: a kormány a konsorciumot a szállítási-feltételek ezen megszegéséért erélyesen büntetni és arra szoritani fogja, hogy kötelezettségének ezentul jobban megfeleljen.

Mint konsorciumot megemlítettünk tart-juk még, hogy e napokban két fiatal technikus kormányköltségen Kézműmárra kiküldé-tett az ottani főnögyár berendezését tanulmá-

nyozni, de Kézműmárra érkezvén értesültek, hogy a gyár már egy fél éve áll; minek foly-tán a miniszteriumhoz távirat, hogy mit te-gyenek? Ugy látszik, a miniszterium azon jó hiszemben volt, hogy igyekezetei folytán a honvédruházatot szállításnál nyújtott kedvezmé-nyek fejében Magyarországon egy jól beren-dezett ipartelep létezik. De a szállító konsor-cium jobbnak találá a hivatalos illusio meg-hagyása mellett a gyárt egyszerűen megszü-níteni, mert nem hozott neki elég hasznot, és előnyösebbnek, kényelmesebbnek mutatkozik a vásznat Morvaországból hozatni.

Társadalmi életünk.

— Javítsunk, a hol lehet. —

Debrecen, dec. 1.

E lap egyik s legfőbb feladatál tűzte ki a társadalmi életnek folyamát figyelemmel ki-sérni. A hiányok pótlását serkentés, bátorítás által eszközölni, a ferde kinövéseket és fattyu hajtásokat korholás, nyesegetés segélyével ki-irtani: nem épen a legáltalánosabb feladatok közé tartozik. Mennyiben felelt meg e lap a maga elé tűzött célnak, mily eredménnyel volt képes leküzdeni az utjában álló nehézsé-geket, nem kell itt emlegetnünk: maga a kö-zönség mondotta ki felette a legigazságosabb ítéletet, midőn pártfogása által életét továbbra is fenntartani igyekezett. Nem akarunk azzal dicsekedni, mintha talán nagyon is szembeöt-lő hatása volna már rövid örködésének; de az tagadhatlan, hogy (habár nem is egyedül fel-szólalása folytán) városunk társadalmi életé-ben az eddigieknél élénkebb pezsgés, el-re-gebb mozgalom indult meg. Véleményünk szez rint ily célú lapnak, mely legfőbb feladatál a társadalmi élet fölött való örködést tűzte ki, csak a társadalmi életben keletkezett némi mozgalmak megindulása után van és lehet leg-haladatosabb szerepe. Mit tegyen az organum, az életszerv, ha nem működik az életerő, ha nincs szellem, mely a gépezetet, az anyagot mozgásba hozza?

Sokszor halljuk emlegetni, hogy Debrecen városában a társadalmi élet hiányzik, vagy legalább is szunyadoz.

Ha a fővárosi élet változatosságához hozzá szokott ifju négy-öt évi távollét után haza jó, vagy nálunk meglepőszük, unalmas-nak találja városunkat. Nyilvános helyre, ven-déglőbe megy? — egyhangúnak untatónak tünik fel előtte. Szabadba akar kirándulni? — no, azt meglehet; ott van a „Nagy-erdő“, kimehet. De mit talál ott? ... Üres vendéglői udvart, s ha a kapott rozsz, vagy (a legjobb esetben) nem kielégítő ételek és italok miatt méltán mondott bosszankodó kifejezések kíséretében a parkba indul, elbo-lyonghat egész napon is, míg egy árva lelket fog találni. Persze, hogy kész az ítélettel: „hiszen ez a híres Debrecen nem város, ha-nem falu!“

Lehet, hogy egy kissé elhamarkodta az ítélet kimondását; de lehet, hogy sok tekin-tetben igazat kell neki adnunk. Isten ment-sen, hogy ilyen szempontból itéljük meg a társadalmi életet! Pedig nagyon sokan vannak ám olyanok, kik csak ott látják a társadalmat fejlettnek, előre haladottnak, hol a nyilvános helyek, a kávéházak telve vannak, hol a ki-rándulások, az erdei sétálgatások mindennap-iak, hol a zeneestélyek alkalmával nagyszámu közönség szokott az illető helyiségben megje-lenni; — s a mi még ezeknél is nevezete-sebb: a hol divatban van az ugynevezett „journixé“, vagy bármily más efféle össze-jövetel. Különösen ha ily összejövetelek, me-lyek néha költséges lakmározásokká szoktak el-fajulni, nincsenek divatban, akkor mondják aztán „valóban unalmasnak“ a vá-rost, s itélk el, hogy benne semmi társadalmi élet nincs. Igen is; mert a társadalmat a maga valóságában nem ismerik, s lényegét csak a társalgásban, vagy legföllebb is a társaságban keresik és vélik fel-találni, de ez utóbbit is a közönségesebb értelmű beszélgetésben vérvén gondolkodásuk alapjául. Nagyon tévednek, a kik a társadalmi élet lételet, magas fejlettségét, vagy hiányozás-át ilyenekben akarják keresni.

Mások egészen más, az előbbiektől egé-

szen elűtő véleményben vannak. Városi élet-ben nem ritkán találkozunk tisztos öregek-kel, kik belefáradva már a kiszabott hivatalos tendők végzésébe, kisebb-nagyobb nyugdíjuk-ból éldegélnek; vagy viszont láthatunk magán-zókat, kik öröklött vagy fáradságos munkájuk által megtakarított vagyonukat a sok tekin-tetben nagyobb kényelmet és több élvezetet nyújtó fejlettebb városokban akarják élvezni, a kik azonban a vendéglői zeneestékben, a nyilvános mulatságok zajában épen semmi él-vezetet, semmi gyönyörűséget nem találnak; hanem talán nyilvános felolvasásokban, mü-gyűjtemények és muzeumok szemlélésében és több effélékben gyönyörködésnek, vagy talán abban, hogy reggeli sétálásuk végeztével vala-mely társadalmi kérdésre vonatkozó könyvek-ből maguknak felvilágosítást szerezzenek, vagy az épen szönyegen forgó politikai kérdések és viták tökéletesebb fellogása végett valamely nyilvános könyvtárban óhajtanának egy-két órahosszat olvasgatni. Debrecenben hol talál-nak ilyeneket? — Pedig lehetnének ám!

Abban látom én a debreceni társadalmi élet fejletlenségét és hátramaradottsá-gát, — hogy megvannak az eszközök, miknek segélyével ilyen hiányokon segíteni képesek volnánk; — sőt jórésztben meg volnánk már maga az anyag is, csak rendezni kellene, hogy használhatóvá legyen. Készen van már nagyrésztben az építési anyag, de nincs építő mester; megvan a test, de hiány-zik az életerő lélek. És ez nem kis szegény városunkra, uraim, — nem kis szegény azokra, kik a hangadás szerepére hivatják: az intel-ligenciára. Vádat mondtam ki e néhány szó-ban, — elismerem — súlyos vádat, de azt hiszem, a betegséget is csak úgy lehet alapo-san és biztos gyógyszerrel orvosolni, ha an-nak lételet nyíltan, őszintén bevalljuk, meg-említvén bekövetkezésének alapokát is. — No, de ne legyünk tulszigorúak. Ha tudjuk, hogy betegek vagyunk, ne gondoljuk mindjárt oly nagyon veszedelmesnek a betegséget; az nem hogy kigyógyítana bennünket, sőt ellenkezőleg közelebb vinne a sir szájához.

Tagadhatlan, hogy van nekünk olyan a milyen társadalmi életünk. Vannak társadalmi intézményeink, a melyek habár inkább tengőd-nek, mint virágnak, de létezésüket tagadásba vennünk nem szabad. Vannak egyleteink, ha-bár alig egy-kettő ad magáról életjelt, a leg-több pedig csak névleg él még, és célját, rendeltetését egészen elfeledte, vagy nem is bírta megérteni. Sőt vannak olyanok, a kik azt tartják, hogy több is már az egylet, mint a mennyi kellene. Dehogy több; hiszen csak is a számot szaporítja a legtöbb, a nélkül, hogy a társadalmi életre valómi jótékony, mü-velő hatást gyakorolni tudának, vagy csak akarnának is. Pedig épen a társulatok, a köz-művelődési egyletek azon homérök, melyek a társadalmi élet előrehaladottságát legesalhat-ananabul mutatják. — Ugyan hány egylet van, a mely elmondhatja magáról, hogy a maga elé tűzött célt, ha nem is tökéletesen is, de legalább úgy-ahogy elérte? Van egy-kettő, mindenesetre, de a legtöbb hallgatni kény-telen.

Készséggel elismerem, hogy Debrecen város nem áll az alacsonyabb fokú városok közt a közművelődés tekintetében; de viszont azt is be kell vallanunk, hogy még nem tett meg mindent, a mit megtennie kellett és le-hetett volna, s hogy oly eszközökkel, minők Debrecennek rendelkezésére állanak, más vá-rost talán több eredményt tudna felmutatni.

Panthográfia.

Kovácsné István név alatt a Franklin-társulat kiadásában egy ízüet jelent meg e címen. Célja nem keve-sebb, mint hogy oly jeleket hozzunk köz-forgalomba, a melyek által mindenféle nemzetiségű emberi nyelven lehet olvasni a szöveget. Épen úgy lehetne érteni a magyarnak, mint a muszkának, vagy a kínainak. S ad is mu-tatványt. Ez a „Mi anyánk“ A legprimiti-vebb valami. Határozottan visszaesés volna a közművelődésre nézve, ha e szerencsétlen

perament) azon rugó, mely a cselekvés hat-ványozója lehet.

A különböző vérmérsék az emberiség egyedeinek csalhatlan különbség-terveje. Vérmérsék választja el egymástól, az alakra nézve hasonló egyéneket. Az epés, nyálkás, zárkózott, vérmes vérmérséknek oly sajátága van, mely szerelemben, szeretetben, gondolkodás- és cse-lekvésmódban — azonnal felismerteti a tulaj-donost

Az epés vérmérsék nem sokat gondol a szerelemmel; mellekes dolognak tartja az élet-pályán, melyen magasabba törni törekszik, gátolja ebben heves szenvedélye az egyszer felölt, csetcél marad tán pontnak előtte, még azt is megteszi, mit Ulysses, hogy a Szirének közt hajó árboczához kötteti magát.

A nyálkás vérmérsék épen nem szere-lemre alkotott, ha szívben némi melegség támad is, olyan mint Szibéria nyara, mely igen rövid s menten előbb ridegségbe vonul vissza.

A zárkózott, komor, busongó vérmérsék elfogadja a külvilág ajánlatait: a szerelmet,

S halántékd kopasz már. —

De én — mi gondom arra: Van-e hajam, vagy elhullt! Csak azt tudom, s hiszem, hogy Mint ily öregek inkább Kell élnem a gyönyörrel, Minthogy közel halálom.

A barna föld a nedvet, S a fák a földet isszák. A tenger a folyókat, A napsugárt a tengert, A napsugárt meg a hold. — Ugyan barátam, hát Csupán csak én ne innám?

Gergely Károly.

Férfiaink színvallása.

— Felhívjuk a hölgyek figyelmét is! —

Midőn férfaink színvallását az ész és szív, a gondolkodásmenet és érzet utján igyek-szünk körvonalozni, nem lehet a számításból kihagynunk azon természeti, sajátóságos ténye-zőket sem, melyek a férfiúi cselekvés erőire embertani oldalról hatnak.

Az emberben kifejtett vérmérsék (tem-

Anakreoni dalok.

— Görögül. —

Ha arannyal, ezüsttel azt tehetnök, Hogy éltünk azokon megvehetnök: Akkor én a pénz halomra gyűjténém S nappal, éjjel nagy vigyázva őrzéném.

Őrzéném, hogy majd ha eljön a halál, S váltáság díjjal kérni tán nagy árt talál: Ezt mondassam. végy, a mennyi kell, szabad, Csakhogy aztán hordd előlem el magad.

Ámde, minthogy gazdagsággal életemet Halál ellen biztosítom nem lehet, Pénzgyűjtéssel mért gyötörjem magamat? A koporsó így is, úgy is elragad.

Boldog én csak úgy vagyok, ha életem Társaimmal vig pohár közt töltöttem, Pamlagomra dölve jó bort ihatom, S ajkaimmal lánykám csókját szívhatom.

*
Az alkotó a lónak Patát adott s a tulkot, Szarvakkal ékesíté. —
Ellátta az oroszlánt Fogas szájjal, s a nyulnak Gyors lábakat teremtett. Adott uszást a halnak,

Fennröptöt a madárnak, S a férfiaknak ész. . . A Nőknek mi sem maradt már. Mit tett tehát ezekkel? Arcukba báj t ruházott S tüzet lövelt szemökbe. Védő szerül nem is kell Se pajzs, se kard a nőnek, Hiszen tüzet, vasat győz A nő — ha szép — szemével.

Akartam én Kadmosról is énekelni, S Atridákról, kiknek harcra kelle kelni Irója ellen, de hiában énekeltem, Lantom hurján csak szerelmi hangot leltem.

Minapiban lantom hurját fölcserélém, Sőt más lantot véve kézbe, azt remélém, Hogy majd zengek Herkulesről, de megjártam, Mert azon is csak szerelmi dalt találtam.

Hősi dalt hát hogy lehetne várni fölém? Hősök, harcok! ellehessek én felőlem. Bajnokokról hősi költők énekelnek, Én nem zengek harcokat, csak hő szerelmet.

*
A nők csak mondogatják: Anakreon, öreg vagy. Végy csak kezébe tükröt, S nézd meg magad; hajad nincs

iránynak hi-
a holdba
talan olvas
Mi ugy tu
nevelő S

A lefo
dicséretes
héz feladat

A „K
került. For
dólag játsz
méltán ado

Ujdon
francia bol
Temesváry
tak művész

Aldoz
„Cso k o
rabját adta
alkalmából

Lillát Törö
lának még
telmes sz
tüntek ki

E hé
hettek. A
játéka „K
tott elő G

Temesvár
helyüket a
lának. Ku

A szerep
sen feleit
szépen sz
nek tapso
kar igen

Tegs
kedves op

A ré

Az
tatott Er
ellenberg
Liptómege

Az
rály alap
gondozta
kincstár
zetést

időben

Az
elenyész
a midőn
Brassóba

sét! —
matta k
és terjes
középosz
ben. —

hazánkb
reszturo
ron. N-
Brassóba

Er
művész
mely ne
nem a
remek
dekozta

Az
dötte a
tóf, Er
részesü

meritem
Hát m

barátság
dosságy
nem k
fájdalm

kül be
ját ke
sék sz
hető:

lőse m
gával

jelleme
fel ser

hogy
relmet
relmi

Náluk
Az ily
agkko
mind

talán

férfiúi
egész
ról, n
lal el

irányának hívei volnának. E törekvés egyenlő a holdba utazás eszméjével. Kérdhetnék talán olvasóink, ki az a Kovács-házi István? Mi úgy tudjuk, hogy — Kalocsa Róza nevelő Szatmárt.

Thalia temploma.

— Debreceni színiélet. —

A lefolyt héten színtársulatunk általában dicséretes buzgalommal felelt meg szép, de nehéz feladatának.

A „Két árva” előadása kitünően sikerült. Török és Gyöngyösi Etelka elragadólag játszották, a miért nekik a közönség méltán adózott tapsokkal.

Ujdság volt „Godelot hotel” francia bohózat (ford. Huszár Imre). Ebben Temesváry, Toldi, Foltényiné s Törökne arattak művészi játékkal méltó babérokat.

Aldoztunk a kegyeletnek is. Szigligeti „Csokonai Vitéz Mihály” című darabját adták elő a főiskolai Csokonai ünnepély alkalmából. A címszerepben Toldy remekelt, Lillát Törökne pompásan játszotta. Kimagaslóan még Temesváryné és Kunsági, a kik értelmes szavaltak s művészi kivitelük által tündek ki.

E héten a classicitást kedvelők is élvezhettek. A halhatatlan Moretó örökbecsű vigjátéka „Közönyt közönyvel” adattott elő Györy Vilmos szép fordításában. A Temesváry pár e darabban oly kitűnő, hogy helyüket a világ bármely színpadán is megállanának. Kunsági a bohóc szerepében lépett fel. A szerep igen nehéz, de ő feladatának helyesen felelt meg. A zengzetes jambusokat oly szépen szavaltta, hogy a közönség elismerésének tapsokban adott kifejezést. A zene s ének- kar igen rozsol működött.

Tegnap adattott „Fatinica” ismert kedves operette.

A régi idők ipara és művészete.

(Böngészés.)

Az első papirgyár 1546-ik évben alapított Erdélyben Brassóban, Magyarhonba Spil- ellenberg nevű orvos hozta be és alapította Liptómezőjében Jepluska faluban.

Az első nyomdát hazánkban Mátyás király alapította, Geréb László erdélyi püspök gondozta, nyomdász Hess János volt, ki a kincstárból nyomdáként öt ezüst dénár fizetést kapott. Sok pénz volt abban az időben!

Azonban e nyomda Mátyás halála után elenyészett, és nem volt egész 1583-ik évig, a midőn Honfy János Bázélből hozott ilyet és Brassóban megkezdte nyomdászati működését! — Ő mint jeles író ösmeretes, ő nyomatta ki Luther nagy reformátor munkáit is, és terjesztette a fúrak között úgy, mint a középsztyál, valamint a nép alsóbb rétegeiben. — A 17-dik században 28 nyomda volt hazánkban, Bátfán, Zólyom, Világosváron, Keresztúron, Debreczenben, Pápan, Német-Ujváron, N.-Váradon, Lőcsén, Kassán, Kolozsváron, Brassóban stb. * — és mindenik megélhetett.

Erdélyben 1613-ban bizonyos Enyedy nevű művész egy gyűrűben oly órát készített, a mely nemcsak az órákat verte és mutatta, hanem a hold és égitestek járását is jelezte. E remek művet Zápolya János Szolimánnak aján- dékozta.

Az első pipát és dohányt 1571-ben küldötte a török szultán ajándékba Bátyóy Kristóf, Erdély fejedelmének, hasonló ajándékban részesült Bethlen Gábor is, de a dohányzás

* Különös, hogy forrásom, melyből ez adatokat merítém, Budapestet nem említi. Hát most?

barátságot, örömet. Ha családik, miután boldogságát másokban kereste, úgy vált fájdalmát nem közli senkivel. Neki szerelmi s baráti fájdalma szentség, mit megőrizni törekszik a kül behatások szennytől, Szentség, melyet saját kedélye szentel meg. E zárkózott vérmérsék szerelmi válságokban leginkább felismerhető; a csendes elvonultság, a társalgás kerülése mutatja, mennyire el van foglalva ön magával s a lelkébe plántált eszményképpel.

A vérmes vérmérsék eleme a szerelem, jelleme a könnyelműség. Könnyelmű emberek fel sem veszik a szerelmi csalódást; a helyett, hogy e felett a fájdalmat ápolnók, újabb szerelmet keresnek. Szívök annyiszor képes szerelmi lángot kifejteni, a mennyiszor csalódott. Náluk a családós újabb felhívás új szerelemre. Az ilyeneknél nemcsak az ifjúkor, hanem az aggkor is szerelemfogható. Náluk a szerelem mindig egyéni marad, sohase olvad át az általános, világboldogító szeretetbe.

Midőn felgördítettük a függőnyt, hogy a férfiúi cselekvés rugói leplezetlenül álljanak, egész őszinteséggel szólhatunk azon szivalakról, mely a kártyajátékban kitűnő helyet foglal el.

Sok férfi tekinti aranybányának a meg-

rendes kezdete I. Apaffy Mihály korára esik, a mikor már pipaszó mellett is megjárta a tanácskozás.

A kukoriczatermelés 1611-ben kezdetet meg Erdélyben, a midőn ezen növény Török- honból hozottt oda.

A sáfránnyal felső megyéink lakosai, de különösen az alföldi megyék 1612-ik év körül oly kereskedést űztek, hogy Bécsben fontja 14 forinton kelt, — és az időben Németthonban is keresett cikk volt a magyar sáfrány!

Az első magyar báránnyfűrtös gubát vagy s ub á t egy debreceni Szondy nevű k- szítette 1611-ik év körül, ki azzal igen jó v- sárt csinált, megvévén azt tőle 500 magy- arany forinton Kucsuk Mehemed pasa, Erdély- ben igen kedvelt török főúr, ki a magyar ne- mesek nagy befolyású pártfogója volt a tő- rök d i v á n b a n (minisztertanács), — nevezet- egyniség volt ez a török főúr arról is, hogy egy erdélyi főrangú családból birt nót.

Az ötvenes évek végén a lapokban olvas- hattak, hogy egy lengyel napzámós a buzából borsinálás mesterségét feltalálta, a borkösto- lók állítása volt, hogy ez a folyadék a tokaji borral vetekedik, készítmódja abban rejlik, hogy nem kell hozzá egyéb, mint h ó l é.

Már hiszen igyák a lengyel atyafiak az a kotyvadékat, de mi megmaradunk azon bor mellett, melyet Néé apánk talált fel!

Papp Zsigmond.

A vers eredete és fejlődése.

(Török Gergely Károly tanár feloktatóadój.)

A lantos költészetnek egyik legjellem- zőbb tulajdonsága, hogy a zenével szoros egy- bekötöttség van. — Mikor az érzelme heve- sebben tör elő a szívből, akkor nem elég az egyenletesen gördülő folyó beszéd. sőt a kellő hangváltoztatást megtartó szavalt sem; hanem szárnnyra kell kelni a gondolatnak. Hogy mint- egy táncszerű lebegéssel szálljon sora, gyors- sabb és kellemesebb váltakozással a dalban, halkabb és méltóságosabb emelkedéssel az énekben. — Innét van, hogy míg az elbeszélő költő folyó beszédében is adhatja tárgyát; a lantos költőnek okvetetlen zenére alkalmas alakban, kötött beszédben, azaz versben kell írni. — Nem lesz talán felesleges egy pár szót szólni a versről.

Mi a vers? Erre a különböző ver- salakok természetéből indulva ki, többféleké- pen lehetne és szoktak felelni. — Mi azonban kísértünk meg ez alkalommal egy oly meg- határozást, mely mindenféle alakú versre egy- aránt alkalmazható legyen s melyből egyuttal a vers alaptörvényét, és annak eredetét s fejl- lődését is kimutathassuk. — Mondjuk tehát, hogy a vers a gondolatokat kife- jező mondatok, szavak vagy szó- tagok olyan sora, melyben egy- egy választóközpont két olda- lán két egyenértékű részen s- sulyozza egymást. — Az elválasztó központot rendszerint sormetszetnek (caesura) nevezzük. — Ennek két oldalán áll, vagy ha dallamra próbáljuk venni, szabályszerű emel- kedéssel és esséssel lebeg a vers két része, mint a mérleg két egyenlő karja, míg egyen- sulyba jön. — Ezt a szabályszerű lebegést ne- vezzük aztán r y t h m u s n a k, mely nélkül a vers el nem lehet, elannyira, hogy a közép- magát a verset is egyenesen r i g m u s n a k hívja.

Ezek szerint a versnek bármely faja egy egyszerű alaptörvényen, a kettősség vagy pá- rósság törvényén alapul. Azaz minden versben két egyenértékű résznek kell lenni, melyet a metszet egymástól mintegy elválaszt, de egyszersmind össze is kapcsol. Mint az épületnél mindig van, vagy legalább kellene, hogy legyen egy képzelt vonal a homlokzaton, a melytől jobbra is balra is egyenlő részeknek kell lenni: úgy minden versben van, vagy leg-

becsülhetlen kártyajátékot. A nappal zajos foglalkozásai, mint esőtlen felleg elvonulnak feje felett, mohó vágygyal sovárogo a csendes- ség után, hogy ama szenvedély oltárára, melyet a megszokás, a helyzet, a napi unalom felépített, tüzet gyujthasson s megvallhassa, hogy a játszó asztaloknál az ő színe min- denkor a piros.

Piros kártyaszín-vallás, piros bor, piros leány mellett mennyi piros életremény lesz holthálványára! mennyi rózsaszín házi beke- ölti magára a rideg való zuzmarás köpenyét, midőn az életgond előáll s azt mondja: hagyj ma, lesz holnap?

A férfunak piros arcú élettársa, piros arcu gyermekei mosolyognak otthon. — A kedvesek azt hiszik, hogy csupa rózsaszín a világ. Egyszer a piros kártyaszín valló férj azon fekete tudósítást viszi haza, hogy hol- nap eldobálják a házat! No igen, mert ő nemcsak családjánál, hanem a kártyáról is a piros színt vallotta magáénak. Ez bizonyosan vérmes vérmérsékkel született. Magához ölelte az egész világot. Nagy szerelmével csakugy boldogítja a balekfogó kompiánt, mint azo- kat, kiket a sors gonjára alá helyezett.

A kártya másik kiváló része a zöld.

alább szükségképp kell, hogy legyen egy köz- pont, mely mellett jobbra balra egyenletesen lebegjen a nevezett két egyenlő rész. E nélkül az épületben nincs symmetria, a versben nincs szabályszerű lebegés vagy rythmus.

A verselésnek ez egyszerű alaptörvénye önként rávezethet bennünket a vers eredetére, mely kétségkívül a történelem előtti ősidők- ben keresendő. Mert az alig szenved kétséget, hogy valamint az építészlet az egyszerű sövény kunyhókból fejlődött oda lassan lassan. a hol azt a történelmi kor kezdetén találtuk és a hol jelenleg szemléljük: úgy a költészet archi- tecturájának, a verselésnek is kétségkívül sok századon át kellett már fejlődni s töké- ltesedni, míg oda jutott, a hol azt már a Mózes Pentateuchosában vagy Homeros két nagy eposzában találjuk.

Kísértünk meg a vers eredetére s eredeti egyszerű alakjára világot deríteni az által, hogy hasonlítsuk a népek öskorát a gyermekkor- hoz Ezt csakugyan szoktuk is tenni igen gyakran. Ha meghallgatjuk a gyermeket, azt tapasztaljuk, hogy benne a verselési ösztön a beszélő képességgel együtt, sőt azt megelőző- leg nyilatkozik. — A gyűgyögő gyermek már legelső szava is versek: „papa, mama, baba, bibi, tente, belbel.” Nem egye- bek ezek, mint ugyanazon hangnak a kettős- ség vagy párosság törvénye szerinti meghintá- zásai, és pedig úgy, hogy bennök a verselés négy főalakjának bármelyike feltalálható. Mert jegyezzük meg, hogy előttünk a verselésnek négy főalakja ismeretes, u. m. 1) a párhuzamos, 2) a hangsúlyos, 3) az időmértékes, 4) a rimes verselés. Ezek mind egymásból s egymásután fejlődtek, a nélkül, hogy az emberi természetben már benne levő verselési ösztön különböző szabályozására ele- inte szükség lett volna. A verselésre való haj- lant megvolt; az alaptörvény — a párosság törvénye — szintén magától ajánkozott; a ze- neérzék csakhamar létrehozta a verset, melyből aztán mikor az emberiség szétoszlott, a kü- lönböző nyelvnek különböző sajtáságaihoz ké- pest, különböző alakok fejlődtek ki. Erre is vilá- gót vet a gyermek nyelve.

Hallgassuk meg csak a gyermeket, már nagyobb korában, mikor beszélni tud; de ne olyankor, mikor velünk felnőttekkel beszél — mert hiszen akkor kénytelen úgy beszélni, mint mi — hanem mikor pajtásaival játszik, mikor tehát érzelmeit és találékonyságát a felnőttek befolyásától függetlenül, szabadon nyilatko- ztatja. Pl. három gyermek cicázni akar. Hall- juk, hogy beszélnek? A kezdeményező szól: „j á r g á t s z u r g u n k, f u r g u s s u n k c i r - g i c á t.” — A másik meg ezt feleli rá: „n o r - g o h á r g á t f u r g u s s u r g u n k.” A harmadik me: (talán a legkissebbik) már más rythmus- sal kiált közbe: „é f é n i f i s m e f e g y e - f e k.” Ez az ugynevezett madárnyelv, mely nem egyéb, a rythmus iránti érzék nyi- latkozatánál, világosan mutatja, hogy az ősem- ber az első verselésre könnyen rá jött és azt aztán nyelve sajtáságaihoz képest különbözőleg változtatta, a nélkül, hogy az alaptörvénytől, a párosságtól eltért volna.

1) Legelső volt minden bizonyítással a párhuzamos vers, — melynek lengé- sét gondolatrhythmusnak is szokták nevezni, melyet a tudomány legelőbb az őshéber köl- tészetben fedezett fel. Ez abban áll, hogy az egymásra következő mondatok vagy mondat- csoportok egy válnak össze, hogy mindenik fél ugyanazon egy gondolatot fejezi ki, vagy is- métlőleg vagy tagadólóg. Pl. „H o v a m e n - é k, a t e l e k e d e l o l ? É s a t e o r - c á d e l o l h o v a f u t n é k ?” Vagy, „H a l l - g a s s a t o k e g e k, é n s z ó l o k, h a l l g a s - s o n a f ö l d s z á m b e s z é d é r e.” Vagy ellentétesen: „A b ö l c s f i u m e g ö r v e - n d e z t e t i a z o t a t j á t, a b o l d o g f i u p e d i g s z o m o r u s á g á r a v a g y o n a z o a n y j á n a k.” Itt láthatjuk, hogy a vers két részének nem szükséges épen egyenlő szá- mu szavakból vagy szótagokból állani, azért a rythmus mégis meglehet benne; mint pedig a hintázó gyermekek deszkaszála lehet egyik fel- lől hosszabb, mint másikfelől, ahoz képest,

A zöld kártyaszín mindig reményben biztatja a vele társalgót. A fiatal bölcsész, ki már sok zöld beszédet hallgatott, az ifjú költő, ki tengernyi zöld pöemát megeresz- tett, mindig csak a remény ezen érdekes zöld színét óhajtja bővebben tanulmányozni.

„Garasban játszik a szegény fiú és che- zik egy árva mendikánssal, néhány garas — gondolván — mit sem ér, hisz érte maj- dan új bankót cserél s az új bankót be- váltja ujra mással!”

Vajon az-e nagyobb hiba, midőn a meg- lett férfiú öntudatos számítással hordja keres- ményét a kártyaasztalok piros és zöld színei- hez? vagy az-e, midőn az élet küszöbén csak most belépett ifjú a remény zöldjének árnya alatt garasokban számítható birtokát bocsátja közre?

A hiba mindig hiba. A szenvedély gyö- keresebb az idős korban, mint az élettenge- ren még meg nem állapodott ifjú hajósánál. Sokan szeretnék, ha a kártya-színval- lás reájuk nem sülné.

Pedig a tapasztalat azt mondja: de igen!

Kállay István.

a mint a könnyebb vagy nehezebb súly gyer- mek ül rajta.

E párhuzamos verselés mód van meg min- den ősnép s különösen a velünk rokon népek költészetében (sőt a mi nemzeti költészetünk régi maradványában is vannak nyomai.) Pl. a híres finn Kalevala így kezdődik:

„Hajt a lélek, nagy a kedvem, Gondolatom unszol engem, Fognom dalhoz, énekléshez, Kezdenem a regéléshez.”

A gondolatrhythmusnak egyik változata az ö s s z e r a k ó r y t h m u s, mikor a szók vagy eszmék, mint láncszemek, egymásba illesz- kedve, fonódnak össze. Pl. Máté evangyeliomá- ban: „A b r a h á m n e m z é I z s á k o t, I z s á k n e m z é J á k o b o t, J á k o b n e m z é J u d á t é s a n n a k a t y a f i a i t.” Ilyen a mi népmesékben pl. a kis madár be- széde az ökörhöz: „Ökör, idd meg vizet, viz nem oltja tüzet, tűz nem égeti kórót, kóró nem ringat engem.” Ilyen az is, mikor a kérdés és felelet egyen- sulyozza egymást, pl.: a virágosi név alatt ismert gyermek játékbán: „C i n g i l i n g i l K i j ö t t b e ? A z a n g y a l M i t k e r e s ? V i r á g o t, M i f é l é t ? V i o l á t. N i n c s k e r t e m b e n ; e l m e h e t .”

2) A párhuzamos verselésből fejlődött ki a második vagyis a hangsúlyos ver- selési mód. Ez abban áll, hogy a vers- ben mindig azon szók egyensúlyozzák egymást, melyek a mondat értelmének forrását képezik, melyeket ennél fogva jobban kiemelünk, azaz jóval erősebben hangsúlyozunk. Ezen alapul a velünk rokon népek verselése és a mi nem- zeti verselésünk. Hogy ezt bebizonyítsuk, alig kell egyebet tennünk, mint meghallgatni a játszó gyermekeket. Azt már láttuk, hogy a gyermek előbb kezd verselni, mint közönsé- sen beszélni. Ezt bizonyítja a történelem is, mely tanúsítja, hogy a verselés minden nép- nél szintugy megelőzi fejlődésében a prózát, mint a költészet a tudományt. Most már ha a magyar gyermekeket meghallgatva, azt látjuk, hogy az ő játékaiban és meséiben csakis a hangsúlyos verselés nyilatkozik, bizony mon- dhatjuk, hogy nemzetünk ősi verselésmódja ez volt. Hallgassuk meg hát ama játszó gyerme- keket! A cicázást már megunták, jönnek haza felé. Mejlátnak egy csigát. Egyszerre mind felkiáltanak: „C s i g a b i g a, n y u j t s k i s z a r v a d.” Mejlátnak egy pulykát. Ismét egyszerre rázudítják: „S z e b b a p á v a, m i n t a p u l y k a.” Beborul az ég. Önkény- telenül elkiáltják: „B u j j e l h i d e g, s ü s s k i m e l e g.” Ez a verselés mód nyilatkozik csakugyan a magyar költészet régi maradvá- nyaiban, melyekben a párosság törvénye a leg- szebben felismerhető. Pl. legregibb versünk.

„Emlékezzünk régiekről,
A Szittyából kijöttekről” stb.

3) Harmadik fokán a fejlődésnek az idő- mértékes verselés áll, mely az indu- soknál kezdődve, a görögöknél és rómaiaknál már valódi művészi alakot öltött. Ebben nemcsak a gondolatok egyenértéke, nemcsak a szavak erős hangsúlya, hanem az egyes szótagok is feltün- tetik azt a kellemes hullámzást, mely a ryth- must előidézi, amennyiben az egyes szótagok úgy vannak egymás mellé választva, hogy a kimondásukra szükséges parányi időtartam rö- viőbb vagy hosszabb voltához képest, most emelkedést, majd esést éreztetnek. E verselésmódról részletesebben nem szölok, csak annyit jegyzek meg, hogy ezen vannak írva az anakreoni versek, melyek három pár emelkedő és egy ezeket követő hosszú szótag- ból állnak és a párosság törvénye szerint a középmetszet körül lebegnek. Pl.

„A rózsza szép virágszál,
De tüske szurdal ágán” stb.

4) A görög-római nyelvek származékai, az ugynevezett románnyelvek, nem levén alkal- masak az időmértékre, egy negyedik nemét fejtették ki a verselésnek, az ugynevezett r i m e s v e r s e t, mely a vers sorok végső szó- tagjainak összecsengésén alapul. Ezt használ- ják az újabb európai népek; a hol lehet, idő- mértékkel is párosítsa, de legalább csak a szó- tagok egyenlő számára való tekintettel. A sor- metszet a hosszabb sorokban mindig megvan; rövidebb soroknál kettő együtt tünteti fel az emelkedést és esést, a metszetet pedig a rim képezi. A rimeket felvette a mi nemzeti ver- selésünk is, kétségkívül csak előnyére költői technikáknak, a mely, kivált Arany remek al- kotásában, mind a párhuzamosság, mind a hangsúly, mind az időmérték, mind a rim egyesítését, tehát a legművészebb alakokat is előtűntetheti.

A mi e két utóbbit, t. i. a mértékes és rimes verset illeti, kétségtelen, hogy bár sokan állítják, mintha magyar nyelvünk az időmértékes verselésre volna legalkalmasabb, nemzeti verselésünk alapja a hangsúlyt tekint- hetjük, melylyel a rimeket s gyakran az idő- mértéket is párosítani és az egymást egyen- sulyozó szavak lebegését ez által még inkább előtűntetni, mind a nép, mind a műköltészet egyaránt megszokta.

Ilyen versekben igyekeztem én az anak- reoni dalok közül néhányat lefordítva, felmu- tatni. Mert alig kell bizonyítgatnom, hogy a görög rimetlen mértékes versek dallamát, mely különben a maga nemében igen szép, mi ma- gyarok nem értvén, természetesen nem is él- vezhetjük teljes mértékben. A honnan már Csokonai kifejezte óhajtását: „v a j h a a k a d n a o l y z e n e s z e r z ő, k i a z a n a k r e o n i d a l o k a t h a n g - j e g y e k r e v é v e, v e l ű n k m a g y a r o k k a l i s é r z e t - t e n é a z e r e d e t i g ö r g r y t h m u s m e n n e i v h á r - m o n i a j á t.” De ez — mint tudjuk — nem tel- jesült. Sőt ellenkezőleg, némelyek inkább nyel- vünket forgatták ki eredeti egyszerűségéből és

* Barna Ferdinánd fordítása.

kellemes hangzásból, minthogy a klaszszikus írók szép eszméit a magyar nyelv természetével, szörendjével és hangsúlyával egyező alakban igyekeztek volna magyarul visszaadni.

En tehát az eredeti negyedfeles jámbus idegen alakjától eltérve, nemzeti ütemes versbe szedtem egy pár dalt, nem annyira a mérték utáztatását és a szavak külső jelentésének visszaadását, mint azt igyekezvén elérni, hogy azok a kedves kis csapongó dalok magyarul olvassék, ha lehet, oly kellemes érzést keltsenek bennünk, mint az eredetiek kelthettek egykor s kelthetnek ma is olyan embereknél, ki azoknak az eredeti nyelven nemcsak tartalmát tökéletesen érti, hanem hozzájuk a dalmatot is tudja. Mennyiben értem el e célmot, azt megítélni természetesen nem az én dolgom.

Szomorú anyagi viszonyainknak naponta

ujabb és újabb tanuiveleivel kell találkoznunk. Kivívó illusztrációját képezi a súlyos helyzetnek Budapest-város közigazgatási bizottságának legközelebbi ülése, melyen Kammermayer polgármester konstatálta, hogy az adóvégrehajtások száma napról-napra ijesztő mértékben szaporodik. Ez idő szerint 15,000 zálogalási jegyzőkönyv várja a további eljárást.

Hivatalos.

Pályázat. A győri árva alapítványoknál 1877. tanév kezdettől következő ösztöndíj állomások jötték úresedésbe nevezetesen: I. A győri kir. alapítvány 6 állomás egyenként évi 80 ft. II. A győri árva Diabács-féle alapítvány 2 állomás egyenként évi 80 ft. III. A győri árva gróf Eszterházi-féle alapítvány 1 állomás évi 80 ft. Ezeknek betöltésére pályázat hirdettek következő megjegyzések és feltételek mellett:

Vidéki levelezés.

H-Szoboszló nov. 28. T. Polgártárs! Nem üzenek seholsen oly nagy lelkiismeretlenséget; mint nálunk a közmunka teljesítésénél, mely tudvalevő, hogy az utak jókában tartásában áll. — Itt egy 20—25 darabból álló 10—12 éves gyermek-sereg álldogál, kezében tartva az ást, kapát, várja, még reá kiált valaki: csinálj már vala-

mit; ott 2—3 darabból álló felnőtt ember kezdi ásni az árkokat, alig hány 1—2 kapa-földet pipára gyújt s ásjórára könyökölve bámul a pajkoskodó, közmunkát teljesítő, gyermek seregére; emitt 4—5 szeker ácsorog, lassu léptekkel vontatva a szekeret, melyen egy két vékányi föld pihen, várván a pajkoskodó gyermek-seregére, mely hivatva van, egymást taszigálva, lerántani a kijelölt helyre; amott két három felnőtt ember hánnya a szekerre a földet, minden lapát föld felükése után megállva kérdegeti a világ folyását, stb. stb. Ebből áll a közmunka, ezt gunyolják munkának az előjárók, azok, kik csupa kíméletből nem kényszerítik a népet kötelezettségre teljesítésére. S a mérnök? Az készíti az egyes hivatalnokok számadásait, ily dologra nem ér reá, pedig fizetést kap. S a haszon mit nyújt? Semmit. Dolgozik, de nem a városnak, nem annak érdekében.

De hagyjuk a panaszt, majd orvosolja a sebeket a jövő. Leveleim valamelyikében említést tettem, hogy jelenleg Thalia papjai gyönyörködnek üres színházban, azonban most már megfordítva áll a dolog, mert telt színházban tapasztalhatjuk jelesebbe. Színésznők közül kiválóan Szikszayné kedvelik; színészeink közül az igazgató Köszegi, továbbá Dobai, Szikszay, — újabb tagjai közül Ligeti, és Livezrát. A darabokat jól választják meg. Diszleteik, különösen diszöltényeik bevalának nagyobb színpadokra is.

A hét folytatán kedden tartá esküvőjét Boros Géza cs. kir. kapitány Lenthe Etelka ur. hölgy Lenthe Pál kir. járásbíró ur leányával. Carinus. — Vidék. Krecsányi Sarolta ellen ki a kolozsvári színházal van szerződve néhány „nagy férfiú“ demonstratív szándékkal rendezni, me y azonban meghusuit. — A vökányi (Baranya) plébánusra épen akkor tört két rabló. mikor vacsárját végezte; a plébánus azonban hirtelen bezárkózott, kiött az ablakon s a nép elriasztotta a rablókat. — A váradi görög püspök Olteanu János elhunyt. — Pozsony és Stoma között egy rablóbanda megtámadott, s agyonütötte egy embert. A pandurok két tettest már kézrekerítettek.

Az ösvilágról.

Kedves barátom! Eljutottunk a földnek merévvé lételéig, illetve rövidden említettük azt, kísértünk meg — habár vázlatosan is — rajzolni azon időszakot, melyben a föld ezen átalakulását megette s ezt tevéen, menjünk át tulajdonképeni célunkra — a föld felülete alakulására.

A gőztömeg, melyben földünknek magva volt elrejtve — a külről ható hűlés következtében mind-mind több meletet vesztett: a hígulásnak pedig természetes következménye a nehezebb testeknek központ felé vonulása s folyékony testté átváltozása lön.

A hó kisugárzás már annyira haladt, hogy némely elemek a gőztengerben folyékony testté változának, s mint nehezebb testek a központon foglalnak helyet. Ettől fogva gőz és tüzes folyadékkal találkoznak.

Mint hogy a hó kisugárzás tovább tartott, lassankint a felületen egy burok képződött — a granit — mely a később lecsapódott víz, az éleny és köneny vegytani hatása alatt mindinkább vastagodván, erős köhatárt képezett.

A láva folyam burokja nagy alakulása után a felette elterülő gőztenger, a folytonos hűlés következtében elkezdett tovább sűrűdni, m g nem végre a gőztömeg erős fellegeké alakult s sűrű cseppekben gurult alá a granitalapra, hogy onnan ismét felszáradva — felfszálljon, folytatni a tűz ellen végtelen ideig tartó harcát.

A leezett vízcsapp visszaszállt, majd újra lecsapódott s ez így tartott évezredek keszretül, harcolt a vízzel, mignem az óriási küdelemnek eredménye a tűz elnyomása s a hanyatló tűzuralom felett a víz hatalom megerősödése lön.

A még a gőz hatása alatt elkezdődött réteggépződés tovább folyt s a burok annyira megszilárdult, hogy a tűz nem volt képes többé a vizet felszáritani s a tűz hatalma hanyatlásával kénytelen volt túrni a tengerek alakulását.

Midőn a tengerek megalakulának, megkezdte működését a föld rétegei alakulásánál a víz is, az elemek, melyek szőtszóra bolyonganak ide s tova — egyesülének s a nehézség törvényeinél fogva a központ felé húzódrva a granitalapra ülepedének le.

Kétséget nem szenvedhet, hogy a tűznek és víznek küzdelmei lényegesen változást idéztek elő a granitalapon is, részei elkorhadtak, porraiból s töredékeiből sziklatömegeket, mint átalakulási közegeket képezendők.

Ily és hasonló változásokon ment át a tűz és víz befolyása alatt a föld, így alakulának a föld, ércek stb. Minden sziklát meg lehetne mondani, miként keletkeztek a tűz és víz viszonyos hatása alatt, — mert a természet maga jegyzé fel történetét azon szirtekre, melyek a tűznek és víznek változó uralmát hirdetik, azon kővé vált üledékekre, melyek az öslényeket, vagy ezek leányomait megőrzék, melyek az ő állatok lábnyomait és csontvázeit a pusztulástól megóvák; de ily és ezekről beszélni nem feladatunk, feladata a földtanak.

Nyilvános köszönet. Az őszinte hála és köszönetet sietek adni Debrecen város n. é. közönsége előtt az ősi segegy kéregetés alkalmával úgy a tanügy; mint különösen a főiskola érdekében tanusított áldozatkészségért. A beadott jelentés szerint ugyanis befolyt a tápintézet részére 504 frt 35 kr. a szolgtatanulók részére 156 frt 74 kr. és így összesen 661 frt 9 kr. készpénzben. Terményekben pedig: kétszeres 26 köböl 3; 5 véka; vegyes árpa 1 köböl 1, 25. v. burgonya 3 v. tengeti kötésben 1351 kötés; tengeti csős 85 véka. Debrecen, 1877. nov. 22. Dr. Kovács Sándor, akad. igazgató.

Ismeretterjesztő.

Székfoglaló értekezés. (Utolsó közlemény.) Kik azonban a mi rokonaink? hogyan fejlődött nyelvünk amazokkal együtt s amazoktól elszakadva egész a mai korig? s melyek a mi szójárásaink? s mennyiben lehet azokat szójárásnak nevezni? mely népekkel volt nekünk magyaroknak egybekötöttségünk s mi hatással volt e viszony nyelvünkre? azt más ünnepeles alkalommal megkísértem lesz szerencsém elmondani.

Hogy a hibák elharapódzását meggátolhassuk szükséges 2-szor, hogy az iskolákban nagy mértékben tanítani szokott latin és görög nyelvbeli oktatás, mely azon kívül, hogy a lélek alaki tehetéseit az ifjuban nagy mértékben fejleszti, egyszersmind a hazai nyelv művelését hathatósan előmozdítja — ne szolgai letordítással, nyelvérzékrontó áttevéssel eszközöltessek, hanem gondolkodásra szoktató, eszméket föltüntető s hazai nyelvünket öntudatosan használó módon történjen s különösen kell megővni a tanulókat a szóról szóra való fordításhoz szoktatástól, mit a fordítás leírása kárt okozva mozdít elő.

3-or. A nyelvbeli hibákról leszkotásra helyesnek találom azt is, ha a tanulókat nem szőrszálhasogatá-ra ösztönzessék, hanem jó példaadással serkentjük a népnyelv kincseinek, észjárásának megfigyelésére s gyűjtögetésére. Vegyük példát a külföldnek e részben is tapintatos eljárásu, tudós férfairól, kik nem áttalottak magok is leszállani a nép körébe, több ízben palotából a kunyhóba a mezőn dolgozó munkások közé s még figyelve világ elé hozták a népnyelv és észjárás becsesbét ada taít, sőt tanítványaikkal együtt egy-egy kirándulást téve igen sok hasznos adalékot, mint megannyi vad rózsát gyűjtöttek össze a népből s használták fel a népmertető nyelvérzék-biztosító s más tudományos célokra. A népnyelv kifejezésének, tiszta magyarságu közmondásainak — s nagyszámu szavainak stb gyűjtetése főleg azért is méltó az ajánlásra, mert a tanulókat korán hozzászoktatja nyelvünk jeles tulajdonságainak felismerésére, azoknak öntudatos alkalmazására; s így a növekedő részint a nyelvi sajtóságok kellő és gondos megfigyelése következtében nem fogja felkapni a divatosá válni kezdő idegenszerűséget.

Hány meg hány fiatal emberen tapasztaltam, hogy mikor felment a fővárosba az egyetemre, vagy más, hibás nyelv érzéku vidékre, igen jól beszélt magyarul, de időközben füle megszokván az idegenséget, azokat szeltére használja. Megmondjuk a kevésbé iskolázottakkról? hallgassuk meg csak némely vidék kevésbé tanult s képzett iparosait.

4-er. Kivánatos dolog volna az is, hogy ifjaink, leányaink kezébe ne kerülneek holmi, idegen nyelből nyakatekert magyarsággal fordított vásári munkák, rémes regények, borzasztó históriák, melyekkel fájdalom! már kezd irodalmunk bővelkedni. Az ilyen könyvek olvasása nagyon megvesztegetheti tanulóinkon ifjaink nyelvérzékét, de erkölcsi tekintetben is sokszor káros hatásaik.

5-ör. Jó volna továbbá, ha az egyes tudományágak, hivatalok, társulatok nyelvvel gondos és lelkiismeretes módon bannak el, nem csinálnának derűre-borura rosszabbul-rosszabb, nyelvünkhöz nem illő beszéd módokat, hanem hallgatnók meg egyes szakértő nyelvtudósok véleményét, mint tette nem rég a magyar királyi postahivatal főigazgatósa, — mely megkérdzte műkifejezései használatára nézve a magyar tudományos akadémiát. Valaki lehet a maga szakjában igen derék, ügyes ember, lehet jó orvos, ügyvéd, tisztviselő, de nem következik, hogy nyelvérzéke, melynek megvesztegetésére annyi meg annyi alkalom van, kifogástalan legyen.

Ezek volnának többek közt tisztelt hallgatósa, nagyeremü kögönség! szerintem ama tényezők, melyek segítségével erejében gyöngülő hazai nyelvünk korcsosulását meggátolhatnók. Itt az ideje hogy a titkos ellenség gyanánt terjeszkedő nyelvrontásnak elejét vegyünk. Még jókor terjedjen ki figyelmünk az e fajta hibákra, melyek mint a lassankint észrevehetetlenül gyilkoló mérge emésztik nyelvünket. Vigyázzunk, hogy nyelvünk féreggrágtatékony fáját egy-egy újabb romboló vihar nem csak meg se ingathassa. — Akkor aztán nem félhetünk mi, kik a legműveltebb világ-rész keleti oldalán ellenségtől körülveve, rokonoktól nem támogatva, lankadt, az elcsene-

Vészedéstől, s a tudományok haladás s helyesen öntudatos magyar nyelv felvirágozik és a többi mivel nyelvek sorában méltó helyet foglal el. Adja Isten, hogy úgy legyen! Vozári Gyula, szatmári tanár.

Gazdasági levél Szatmárból.

November hó. Az egész november hó kellemes őszi napokból állott, kivéve 1-ső és 23-ik napját — a mikor kevés eső volt — meleg, napfényes nappalokat hozott, a mi az őszi munka teljes bevégzésére kedvező volt ugyan, de a korai vetésekre a szárazság ártalmas vala. A takarmány teljesen behordva, az őszi vetések elvetve vannak. Most már az igyekvő gazdák szántatnak tavasz földeket, mások trágyát hordanak, árkokat utakat, javítanak stb.

Vetéseink, még eddig elég jól állanak, noha a korai buzák szenvedtek a szárazság miatt, a mennyiben megtrikultak, kellőleg nem bokrosodhattak, — de hibátóleg egy decemberi hóesés helyrehozta őket. A késői vetések most kelnek, elég sürtek, s a mult heti kis eső nagyt használt nekik. Repcénk megveresedtek, egész tábla repcék olyan szint öltöttek, mint a jó érmelléki bakator szőlő s ezt a színváltozást tapasztalt gazdák nem szeretik. A fekete hernyó is sok kárt tett a repcében az őszi napokban.

Igen nagyon lekötelezne bennünket egy ahoz értő gazda, vagy egy gazd. akad. tanár, ha utasítást adna arról, hogy mivel lehetne azt a fekete hernyót elveszteni a repcéről. Összel a repcét föltonként ellepi ez a hernyó, s a gyenge repcét elpusztítja, — tavasszal ismét előjön mint hernyó, s ugy május közepén vagy elején átváltozik veres csikós bogárrá, a mit mi „honvéd bogárnak“ nevezünk közönségesen. Ez a rovar a virágzó repce szárait ellepi, a csövek t, sőt a vékonyabb szárait is elpusztítja, ugy hogy van rá eset, hogy a gazdát repce nélkül hagyják. Próbáltuk már mi a meglepett helyeket körül árkolni s tüzzel felégetni, — próbáltuk napszámosokkal össze szedetni — de nem vezetett célhoz. Ha mai nap egy helyen van 50, másnap már ötmillió honvéd bogár van s nincs az az emberi szorgalom, mely képes legyen ellene küzdeni. Jövő tavaszra is reményünk van hozzá, mert az őszi hernyók már elrejtöztek a földbe. Jó volna bizony repcetermésünk ez ellenségét megfékezni, csak tudnánk a módját.

Mindennemü jószág olesó, keletlen; de legolcsóbb a sertés. Az egy éves malacz párja alig ér 16—18 forintot. Igaz, hogy a tengeti meg drága; s így nincs hason a sertéstartásban. A ló, marha fél áron sem kell. A termény ára következő: buza köblönként 8—9 ft. rozs 5 ft. tengeti 6 frt, kása 10 ft. árpa 4, kétszeres 6—7 frt.

Gáthalmi.

Mi ujság? * Eljegyzés. Örömmel jelezük, hogy ismét egyik tisztelt munkatársunk Vozári Gyula szatmári tanár váltott jegyet néh. György Lajos ottani volt ref. lelkész kedves lányával György Erzsike kisasszonnyal. Az önzetlen szerelemből kötött szövetségre mi is a legőszintébb kebelből óhajtuk az ég áldását!

Fiók Sándor. (Gyászjelentés.) A legmélyebb fájdalom által leverten tudatjuk felejtetetlen szeretet férjem, illetőleg atyánk, apósnak nagyatyánk s testvérem bites ügyvéd s nyugalmazott városi számvevő Fiók Sándornak 7 napig tartó súlyos szenvedés után, életének 76-ik boldog házasságunknak 41 ik évében, folyó 1877. évi November 30-ik napján esteli 11^{1/2} óraker történt csendes elhunytát. A megboldogultnak hűt tetezsei folyó évi december 2-án d. u. 3 óraker előbb csapóutca 334 számu házuknál, majd a ref. nagytemplomban tartandó rövid gyászszertartás után a ceglédutcai sírkertben fognak örök nyugalomra tetetni. Mely végtisztességtételre az elhunyt rokonait és ismerőseit, s a tisztelt közönséget bánatos szívvel meghívjuk. Debrecen 1877. évi december 1. Az elhunytának bánatos özvegye: Szabó Juliánna, gyermekei: Eszter férjével Széll Jánossal s Kálmán fiával; Vince, Róza férjével Peleskey Józseffel, Róza és Emma gyermekeivel: Viktória férjével Nagy Ferencel; testvére: Fiók Mária öz. Hodós Ferencel. Áldás legyen a megboldogult földi maradványain!

* Sajtóport indit a „Debreceni Elleaőr“ hire szerint Weisz Gyula specialista orvos a „Debrecen“ szerkesztője ellen.

* Még öl a diákszellem a debreceni diákokban. A mult csütörtökön este a rendőri ügytelenség egy diákot bekisért a városházához, az ifjúság ezt megtudván, tömegesen ment oda, hogy társukat adják ki. A diák-vér nem tagadta meg mazát.

* Mai vezércikkünk, mely a szerző legújabb nagy becsü munkájából van véve, felhívjuk a figyelmet.

Szatmári Károly, felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos. Főmunkatárs Vadon Sándor.